JOZEF ISRAËLS

KORTE, EENVOUDIG-GEHOUDEN BIO-
GRAPHIE EN KARAKTERISEERING DOOR

PLASSCHAERT

JOZEF ISRAËLS

JOZEF ISRAËLS

KORTE, EENVOUDIG-GEHOUDEN
BIOGRAPHIE EN KARAKTERISEERING

DOOR

PLASSCHAERT

VAN MUNSTER'S UITGEVERS MAATSCHAPPIJ - AMSTERDAM

JOZEF ISRAËLS (1824—1924)

„Op heden den achtentwintigsten January achttien honderd vierentwintig des voordemiddags om tien uren is voor ons Burgemeester der Stad Groningen Officier van den Burgerlijken Stand verschenen Hartog Abraham Israëls oud zevenentwintig jaren Negociant wonende alhier aan de Vischmarkt Lett. C No. 190 dewelke geadsisteerd door twee getuigen de eerste Jonas Levi Pinto oud tweeënvijftig jaren Boekhouder, de twede Joseph Sleutelaar oud eenenvijftig jaar Horologiemaker, beide alhier woonachtig, heeft verklaard dat zijne Echtgenoote Mathilda Salomon Polack oud achtentwintig jaren zonder beroep, op den zevenentwintigsten dezer des morgens te vier uren in het bovengemelde huis verlost is van eenen zoon, dewelke genaamd zal worden Jozef. Tengevolge van deze verklaring hebben wij de tegenwoordige acte opgemaakt die door den vader van het kind, getuigen en ons na de voorlezing is getekend.

(Gemeente Groningen
Burgerlijke Stand
Uittreksel uit een register
van geboren)

No. 594 Register 1911 folio 13 No. 2457

In de Reg. van den Burgerl. Stand der gemeente 's-Gravenhage, is ingeschreven overl.

Jozef Israels

overleden den 12 Augustus 1911

oud 87 jaren

weduwnaar van : Aleida Schaap

6

Tusschen deze twee data ligt het leven van den schilder Jozef Israëls, den romantischen schilder van figuur en portret, die de Haagsche School begeleidde zonder daarom in sommige diepe wezenstrekken met haar geheel en al overeen te komen. Hij was soms een groot schilder; dikwijls ongewis; meestal met leven, met den adem van het leven in zijn werk; hij was *een schilder van joodsch bloed*. Jozef Israëls was de jood, die schilderde, een man uit het joodsche ras en die daarvan de kenmerken onmiskenbaar vertoont. Dit is iets zoozeer belangrijks, het geeft zoovele essentiëele trekken aan dit werk, dat het ten eerste moet besproken worden. In sommige karakteriseeringen van dezen schilder (en hoe onmatig-vele verschenen er niet?) wordt hierop ternauwernood geduid, en soms lijkt het, of deze afkomst ook een andere kon wezen, en ons dan toch denzelfden schilder had doen zien! Er wordt nauwkeurig uitgevischt, welke invloeden op hem inwerkten; vergeten wordt, waarom ook deze invloeden op hem konden inwerken; *vele moesten op hem inwerken, juist omdat hij een Jood was*.

DE JOODSCHE SCHILDER

Wie toch maar eenigszins de kunst, door Joodsche schilders gemaakt, heeft nagegaan, wordt getroffen door menigen gemeenzamen trek, die allicht buiten hen ook kan voorkomen, maar bij hen als typisch, haast algemeen, in dit geval optreedt.

Het eerste kenmerk, dat treft bij de schilders, bij de joodsche schilders van portret en figuur (en dat zijn ze van nature dikwijls) is het *dramatische, het handelende, dat* (en dit is de tegenstelling met de kunst der niet-joden) *zoekt naar een medespeler, in dit geval : den beschouwer.* Een portret van een joodsch schilder leeft niet alleen ; het is de eene van een tweegesprek, en ik herhaal, die andere is de beschouwer. Een joodsch werk vertoont zelden het in-zichzelf-gekeerd-zijn, wat het beste werk b.v. van Matthijs Maris vertoont, van Fantin Latour ; het is bovenal drama, activiteit, wat ge dikwijls vindt bij Lieberman, bij Isaac Israëls eveneens.

Het beste joodsche werk is meestentijds van *romantischen aard.* Natuur en menschen leven met één leven, leven uit één stemming ; ze zijn deel van één leven, en deze gemeenzaamheid moet in de schilderkunst door kleur en door

vorm worden uitgedrukt. Om dit door kleur uit te drukken, moet het een kleur geven met weinig sterke verschillen (anders scheidt deze te veel van malkaar !) ; het zal gaarne een donker gamma geven, omdat het door donker meer het te saam verbonden zijn geeft, en ook omdat daarmee het wordende eerder kan worden vertolkt : het is dus zonder verwondering, dat we meer en meer bij den oud-wordenden Israëls een kleur op zien komen, die haast niets is dan schakeeringen van één kleur ; dat de ouderwordende joodsche schilder monochroom (éénkleurig) haast is.

Deze kleur van den romanticus mag nooit vast en gestolten zijn ; ze moet ademen, zoo drukt ze de beweging van het wordende uit. En wie zou kunnen ontkennen, dat deze zachte lichtbries, dit ademend licht, niet een der bekoringen is, waarmee Israëls mensch en binnenkamer kon vereenigen tot zelden overtroffen innigheid (zie zijn Lezende !)

Er is nog een manier om het romantische, het verbonden-zijn der dingen en het steeds „worden" van dat, wat één gemeenschappelijk leven bezielt, duidelijk uit te drukken. Dat kan door de kleur en door den vorm geschieden ; het geschiedt dikwijls bij den ouden Israëls door de kleur en door den vorm ; het kan ook door den vorm alleen gebeuren (dat lijkt zóo te zijn bij Isaäc Israëls ; en bij Monnickendam zit het toch achter den zoogenoemden bepaalden vorm). *De vorm der romantici is nooit fel-bepaald.* Hij is nooit als een kristal afzonderlijk, naast een anderen vorm, weer een kristal. Hij is nooit als feit naast

en na een ander feit — de vorm is bij de romantici altijd deel van een doorgaand verhaal. Door een zekere ongewisheid in deze bereiken zij, dat zij ons den indruk van het leven geven. Ge hebt daarvoor de schuifelende voeten maar te zien van Israëls' gaande figuren, om op een eenvoudige manier te erkennen, wat ik hiermee bedoel; ge hebt die voeten maar te volgen in hun vorm, die zoo los en ietwat onzeker-verbonden lijkt met het been, om te begrijpen dat hier niet alleen om den gang de vorm weifelend lijkt. Want die vorm is overal zóó te vinden — ook dan, als geen gaan moet worden gegeven. De vormen doordringen malkaar, en dat niet in Ensor's zin „het licht tast den vorm, het voorwerp aan"; het gaat bij Israëls en bij de romantici, om de gemeenzaamheid der vormen; bij Ensor gaat het tegen den starren objectieven vorm der teekenleeraars; bij Ensor is het hier om een physieke waarheid te doen, bij Israëls gaat het om een psychische, geestelijke voorstelling.

DE LOOPBAAN VAN DEN SCHILDER

Twee zoons van „negotianten", hoewel zoons van negotianten van verschillende allure, en verschillend van ras, zouden in de 19de eeuw Groningen, een stad anders zeer excentrisch gelegen ten opzichte van de kunst, bepaalden roem brengen. Deze zoons waren: Israëls en Mesdag; en de jood, van nederiger afkomst, zou d'oorspronkelijke verhouding omkeeren, en zou de grootere blijken. Daar is geen twijfel aan. Mesdag kon op een zeker oogenblik zijn nut hebben door een eenvoudige breedheid, door een natuurlijkheid, die een onnatuurlijkheid of liever een overdrijving haar voos geworden kracht ontnam; hij is nooit voor d' ontwikkeling van onze schilderkunst geweest wat Jozef Israëls was. Hij miste daarvoor de innige diepte, de gemoedsbeweging, het natuurlijk talent. Alle maatschappelijke voordeelen en een openbare persoonlijkheid kunnen nooit dezen achterstand inhalen; Israëls is een der grootste namen in onze negentiende-eeuwsche schilderkunst; Mesdag is een *soms* respectabel schilder.

Maar de grootheid, die Israëls ons soms zou toonen (ik herhaal hier: hij is dikwijls ongewis en naast zijn beste werk zal altijd een aantal

werken te vinden blijven, die zwak zijn!) is niet plotseling tot dezen staat van „somtijdsche" voortreffelijkheid geklommen. Integendeel. Zijne ontwikkeling is langzaam, langzaam-aan gegaan, zooals dat dikwijls bij zulke romantici gebeurt. Het is of dit soort schilders, die in een lichtvlaag, in een lichtwankeling, in een briezig licht hun wezen uit moeten drukken, na veel zwervens pas komen, waar zij zich als persoonlijkheid zullen vertoonen, en als vrij in 't eigen element zich zullen gebaren.

De openbaring van hun droom-van-licht komt langs langen weg tot hen; zóó bij Jozef Israëls...

Den derden September achttienhonderd vijfendertig wordt hij, volgens een gegeven mij door de Vries Lam verstrekt, toegelaten op de Akademie Minerva. Hij is dan elf jaar oud; krijgt les in het teekenen van H. G. Wicheren; les in 't schilderen van Buys (1808—1872) schilder van portretten en van bloemen, en van Jacob Bruggink (den leerling van J. W. Pieneman). *Buys vindt hem slodderig* (zie Mesdag: Groningsche Volks-Almanak van 1895); dat is al het joodsche, dat het leven stelt boven den fel-omlijnden vorm. Hij schildert op zijn 15de jaar o.a. het portret van den Heer Schaap; vóórdat hij naar Amsterdam vertrekt, het portret van een pijpedoppen verkoopenden Jood. In 1842 *gaat hij dan naar Amsterdam.* Hij woont bij een nicht, in de Jodenbreestraat, die een bontwinkel had. Hij zou, waarop in Groningen Mr. de Witte had aangedrongen, schilder worden, geen rabbijn; hij trok dus ook niet in in den effectenhandel van zijn

vader. Hij wordt leerling van de *Amsterdamsche Akademie* (1842), waar Pieneman, Royer en Jan Kruseman directeur waren. Hij krijgt les van Pieneman; hij werkt ook op het atelier van J. Kruseman, die hem steeds de „studie naar de natuur" voorhield. (Zulke uitdrukkingen in de jeugd gehoord blijven alleen bewaard als ze geheel in den aard liggen van het later werk, of juist daaraan tegengesteld zijn!) Israëls werkte dus in Amsterdam. In 1845 ziet hij *Gretchen van Ary Scheffer* (geschilderd in 1839). Het werk treft hem. Natuurlijk. De innerlijke romanticus was nog niet volgroeid in hem; het uiterlijk-romantische moet hem treffen. Hij gaat in 1845 *naar Parijs*. Hij wordt daar leerling van Picot (uit de school van David); zucht tot vastheid tegenover het eigene in zich? Hij teekent en schildert bij hem; hij werkt 's avonds naar naakt op de Ecole des Beaux Arts; maar *hij werkt in het Louvre naar Rembrandt* (wiens naam zijn heele late werk zal herhalen) *en naar Velasquez* (dien hij loven zou in zijn „Reis naar Spanje!") Hij gaat terug naar Holland; schildert zijn vader tijdens 't verblijf te Groningen; in 1847 Eleazar Herschel; in 1848 in Amsterdam stelt hij Aäron en zijn Zonen ten toon (litho E. Verveer. Kunstkr. pag. 70, 1849) en Mevrouw Taigny, in 't wit satijn, levensgroot, met ontblooten hals. (Zij was een fransche actrice). De kritiek was gedeeltelijk waardeerend, gedeeltelijk ongunstig (Aäron etc. werd geprezen). Hij maakt een teekening naar zijn Aäron (niet zoo goed volgens Veth als zijn vroeger wedstrijdschilderij de Zondvloed); in

1849 schildert hij Aäron etc. over; hij maakt het te „kleurig" (zie Kunstkroniek); hij schildert den antiquair Keizer, bij wiens zoon op de Joden Heerengracht hij dan woont. Hij bewondert naast Gallait Decamps (verzameling-Fodor 1851). Typische onzekerheid opnieuw van den groeienden romanticus, die zich zelf nog niet vond!

Uit 1850 is (naast allerlei tijdelijk werk) een herinnering aan Ophelia op de Amsterd. tentoonstelling (zie Kunstkroniek); *Mijmering* (dat Taurel graveerde) en (volgens Veth) *Adagio con Expressione* (dat in 1851 A. Allebé lithographeerde, zie verder over deze 2 schilderijen Kunstkroniek pag. 54). Scheffer's invloed is nog duidelijk. Hij verkoopt het werk; trekt met dat geld naar Düsseldorf; gaat terug over Oosterbeek (bij J. W. Bilders een bezoek); werkt met R. Burnier kort in Roozendaal. Teruggekeerd in Amsterdam schilderde hij de laatste gedachte van Weber (Adagio c. espr.), dat hem vooraan zet in de verwachting en waardeering; ons steeds nog te sentimenteel. Uit 1852 is het werk: de Laatste brief van Oldenbarnevelt; uit ± dezen tijd is nog Rabbi David, terwijl wij in de Kunstkroniek pag. 56 lezen over het Koninkrijk der Nederlanden, ontworpen door J. Israëls bij de Rembrandtfeesten. In 1853 gaat hij over Antwerpen en Gent naar Parijs, ziet Scheffer er; wordt geïmponeerd door Couture's Romains de la Décadence; werkt in 't Musée Cluny (J. V.: studeert er voor zijn historiestukken); maakt een wandeltocht naar Fontainebleau, logeert in Barbizon, *teekent daar binnenhuizen* etc. Maar hij schildert nog historiestukken

onder den invloed van Gallait. Margaretha van Parma (1855 waereldtentoonstelling te Parijs) Oldenbarnevelt die Maurits aanwijst; Het sterfbed van Willem I.

In 1855 gaat hij op advies van zijn broer, den dokter, om gewrichtspijnen, *naar Zandvoort;* zijn eerste schilderij daarvandaan is Liefde *) (op steen geteekend door Mouilleron). Hij was in Zandvoort niet voor de eerste maal buiten, noch zou hij daar voor 't eerst schepen teekenen (1851 al te Amsterdam), maar hij was gekomen, eindelijk maar nog niet volledig, tot het moment in zijn leven, dat het romantische werd tot een innerlijkheid; dat de romantische persoonlijkheid zich zelf vond in het eenvoudig visschersbinnenhuis. Dat is wat daar in Zandvoort gebeurde, en wat voor de Hollandsche schilderkunst van 't uiterste belang zou blijken; tot in het gevaarlijke toe belangrijk...

Een blanke, zilverachtige periode begint; en dit blanke zou blijven, in zijn uitkijken uit de ramen, tot laat, tot haast tot het laatst in zijn leven. Uit 1858 is het Breistertje (Kaiser graveerde het) Kinderen, die een wieg in zee wasschen (op de Rotterdamsche tentoonstelling, Kunstkroniek pag. 58). Uit 1859 is Huiselijk Leed, Een ongelukkige Vrouw (Kunstkroniek pag. 62 over Arti et Amicitiae) met De drie kaartspelende Mannen. In 1860 krijgt hij te Brussel de gouden médaille (Moniteur 16 Dec.). Het rustige Huis; in de Kunstkroniek vinden we vermeld Geertemoei,

---

* Te Amsterdam gemaakt.

een ongelukkige vrouw, tegenover pag. 30 een ets van Löwenstam naar het werk met de vrouw vooraan bij den haard en met een doodkist in den fond...

Uit 1861 : op de tentoonstelling in den Haag is Hanna en Samuel ; de Schipbreukeling, Rabbi David. Israëls, wiens roem in Holland vaststaat, vertoont de bewijzen ervan ; hij zit in de jury voor de Utrechtsche tentoonstelling. We vinden in de Gids de Kinderen der Zee besproken, in de Kunstkroniek een litho naar den „Winter in het Leven (pag. 66) door H. A. C. Dekker ; tegen pag. 70 een litho door Felix van een Meisje op 't Duin ; pag. 78 wordt de Moeder en de twee Weezen zeer geprezen.

In 1862 vinden we vermeld : Thomas à Kempis (voor de Historische Galerij) ; Marijke ; de Dag voor 't Scheiden. Israëls krijgt de Rijksmédaille ; hij exposeert te Londen ; de schipbreukeling ; een Wieg ; een Katwijksche ?

In 1863 Toekomst (kunstkroniek pag. 73) een teekening op Arti et Amicitiae Edith het lijk opsporend van Koning Harold; — vermeld worden Visscherskinderen ; Aan de betere hand. Israëls wordt ridder in de Leopoldsorde.

1864 de Schaapherder wordt geprezen omdat aan de détails meer zorg besteed is (het is op de tentoonstelling te Rotterdam) ; in 1865 wordt hij geloofd om de breede, vlakke manier zijner schilderkunst ; in 1866 verkoopt hij het succesvolle werk Moeder's Hulp op de Brusselsche tentoonstelling aan den Graaf van Vlaanderen. Genoemd wordt prof. Goudsmit ; Busken

Huet (kunstkroniek pag. 59, waar we een litho vinden naar Israëls door H. C. Dekker; in 1867 zit hij in de commissie voor Parijs; hij zendt zelf Moeder's Hulp, de Kinderen der Zee, Rabbi David (médaille 3ième classe); hij krijgt het Legioen van Eer. Uit 1868 is Huiswaarts (een Landschap bij Avondstemming, Antje; in 1869 wordt Genoveva met haar kind in 't bosch uit den vroegen tijd als zeer schoon geprezen, en vindt ge een litho naar Hanna in den tempel door Mesker in de Kunstkroniek.

In 1870 *gaat Israëls naar den Haag* (in 't huis, waar Schelfhout woonde, in '73 naar de Koninginnegracht No. 2, waar hij gebleven is, en welk huis nu Isaäc Israëls bewoont. In '74 zou hij naast het ander werk, dat hij deed, zich zetten tot *etsen*.

Steeds meer en meer wordt Israëls de figuur, zooals hij ons, die hem hebben gezien, voor de open oogen staat. Ten eerste: een joodsch schilder. Wat dat in hoofdtrekken beteekent, heb ik in het begin u aangeduid. Dit gaat ook in tegen de meening van sommigen, dat Israëls de eenvoudigen heeft geschilderd, vol van een christelijk gevoelen. Israëls was een goed en vaardig gever van namen aan zijn werk, maar geen naam wijst daarheen. Hij wou het Evangelie niet schilderen waar Vincent naar haakte. Israëls was een werkelijke romanticus (niet van het innerlijke van Rembrandt, niet van diens breedheid noch vorstelijkheid), en hij was een schilder, die figuur wou schilderen. Nergens vond hij, wat hij verlangde, zuiverder dan in de kleine huizen der visschers,

en der boeren. Hij kon daar de figuur groot geven, maar zij was daar geen afzonderlijke verschijning; zij was *met het licht mee;* zij was een wemelende vorm in het vibreerende licht. *Israëls ging niet naar de eenvoudigen uit christelijke of evangelische lust; hij was de schilder, die daar de mogelijkheid vond tot de bekentenis van zijn innerlijk.* Dit moet goed vastgehouden worden; het andere is litteratuur maken van schildersdriften; het andere is onjuistheid na onjuistheid — het werkelijke maakt alle dominéstractaat in dezen zin overbodig en lichtelijk belachelijk...

In den Haag begint Israëls' volledige ontplooiing. Hij woont daar in het centrum der schilderkunst, en in dit centrum wordt de Teekenmaatschappij opgericht, hij is bestuurslid (1876). Hij onderteekende het bekende advies tegen de gouden médaille; hij is voorzitter van Pulchri Studio. Hij laat op die Teekenmij. een studie zien van een Mansportret, Moeder's Hulp, werk uit *Dongen* (waar Allebé ook schilderde). Hij wordt bekroond te Philadelphia. In 1877 vindt ge op de Teekenmij. een Sterfbed, een Binnenhuis, een Boerenwoning, in 1878 wordt het portret genoemd van Van Witsen, en *Duranty* karakteriseert (met een uitdrukking, koninklijker dan het schilderij) in de Gazette, des Beaux Arts Alleen op de Waereld, wanneer hij schrijft: *le tableau est peint d'ombre et de douleur...*

Dezelfde bespreekt in '79 in hetzelfde blad de etsen. Op de Teekenmij. vindt ge de Armen van het Dorp; de Dagtaak; een Vrouw, die visch bakt; in '80 een Landschap bij *Groningen;* in '81 Bij

vrouw Visser te Katwijk. In '82 wordt het schilderij de Herder met hond vermeld; op de Teekenmij. o.a. het portret van een Landschapschilder; in '83 een Geleerde; de Wandeling. In '85 is er een tentoonstelling in het Panorama; aquarellen worden genoemd uit *Hengelo,* uit *Delden;* de Harpspeelster. In '87 de Nettenboetsters, aan welke voorstelling Akkeringa zich een tijd zou generen; in '88 geeft Koster (Kunstkroniek tegenover pag. 132) een ets naar Israëls': de Wachtende; op de Teekenmij. is de *Uitdragerswinkel.* In 1889 wordt de *Zoon van het Oude Volk* gezien op de Driejaarlijksche; in '91 en '92 een Herder; in '93 is op Pulchri het grootste schilderij: *Op Velden en Wegen,* waar het romantische, groot, figuur, dier en landschap vereenigt.

In 1894 *is Israëls zeventig;* Holland is vol tentoonstellingen. Hij geldt voor de beschaving der waereld als een factor. In '95 heeft hij op de Teekenmij. *Tanger;* in '96 teekent Haverman hem voor Woord en Beeld; in '97 schrijft de Spectator over Veth's portret van Israëls. In 1894 *reisde hij naar Spanje* (met zijn zoon en met Frans Erens) waarover hij later een bewonderend boek zal schrijven. Hij schrijft in dat jaar over het Weissenbruchfeest; heeft op de Teekenmij. een hem als den innerlijken jood weer toonend werk: David, dichter en herder; met een *Drentsch Binnenhuis.* In 1900 is daar *Een Schriftgeleerde,* in 1906 *de Geldteller,* in 1908 een portret van zichzelf, staande voor zijn *Saul en David;* in 1909 *een Joodsche Bruiloft;* in 1910 een herinnering aan *Venetië;* in 1911 de Hengelaar, Bij den

oever. Hij schilderde deze werken ook, die hij als waterverfteekeningen gaf: den Schriftgeleerde, den Saul en David, de Joodsche Bruiloft, etc., Zooals als men oud wordt, den Koster etc.

Hij sterft 12 *Augustus* 1911 *in den Haag,* zevenentachtig jaar oud.

SLOT EN SAAMVATTING

Israëls lithographeerde, etste, aquarelleerde, schilderde. Hij schilderde, aquarelleerde, etste, lithographeerde figuur ; hij is een der vele romantische schilders, die, natuurlijkerwijs, zich uitspraken in de figuur, 't zij deze gegeven werd in het binnenhuis, of buiten, in of aan zee. Hij heeft deze dingen altijd levend gegeven ; een romanticus van werkelijke begaafdheid kan daarin niet falen. Hij heeft ze gegeven op innerlijke wijs, nadat hij in zijn leer- en jeugdjaren (in 't algemeen) ze gaf op uiterlijke manier, die bij deze schilders altijd de innige periode voorafgaat. Uiterlijk vindt ge hem in de historiestukken ; een groeiende innigheid is te constateeren, regelmatig-aan, van af Zandvoort. Die innigheid was niet zonder geweld noch zonder volheid ; portretten als die van Roelofs en Veltman doen dat zien ; de straffe kracht van den „Zoon van het Oude Volk", zittende voor zijn winkel ; de grootsche gang in een werk als „Langs Velden en Wegen", zijn Wetslezer, zijn Geldteller, zijn Bruiloft, zijn Alleen op de Waereld... zijn ets van den Visscher.

Wanneer zulke kracht eenmaal getoond is, en wanneer het werk dan innigheid als hoofdmoment geeft, is die innigheid doordringend, omvade-

mend, omademend. Dat vindt ge bij Israëls eveneens, en een teederheid, die het sterven leek aan te kondigen, een zuiver gevolg van die innigheid, herkendet ge in zijn laatste werk. Maar overal vindt ge bovenal zielshandeling, het innerlijk-dramatische, dat niet in de gebaren zit, maar in de bewogen, bewegende, psychologie; in 't licht. Deze psychologie van mensch, dier en van 't landschap (dat immers ook leeft voor den romanticus) is uitgedrukt in een steeds soberder wordend gamma, waarvan vooral de schakeeringen treffen van blauwen, grauwen, en bruinen, en waardoor niet onjuist kan gezegd worden, dat het werk nu en dan geschilderd is met een subliemen modder. *Die psychologie is daarenboven uitgedrukt in het geheele lichaam*, niet alleen in den kop, en niet alleen door de handen (in wier weergaaf en bezieling hij uitmuntte). Israëls is niet een van die schilders, die stukken leven geven aan een mensch en stukken, die als onwezenlijk zijn. Evenmin zijn de figuren stil gezet als in een stilleven; er is een *verbonden* groep altijd in *zijn werk*, als hij meer dan een mensch schildert. Hij voelde eigenlijk nooit alleenigheid; hij voelde gemeenschap, gemeenzaamheid der dingen. Hij voelde dat feitelijk reeds toen hij als „te slodderig" werd genoemd— dat „slodderige" was de nog niet gerealiseerde manier om leven te kunnen uitdrukken. Van uit een akademisch, een verkeerd, en ook van af een standpunt van straf-formeeren gezien, is dat „slodderige" gebleven, Israëls had veel sterker dan Manet bij elk nieuw schilderij de moeielijk-

heid : of hij opnieuw moest leeren „zwemmen". Hij was ongewis ; en uit die ongewisheid komt een onregelmatigheid voort, die door de meesten na zijn dood zuiverder is getaxeerd dan tijdens zijn leven. De beste werken van Israëls zetten hem naast zijn beste tijdgenooten ; zijn zwakste zetten hem beneden menig middelmatig schilder. Hij leek ten eerste steeds gedreven door den wensch naar expressie, uitdrukking van 't innerlijk ; de schilderkunst was daarvoor het middel ; bij anders-geaarde schilders is hun kunst onmiddellijk hun wezen ; *er is altijd meer verhaal in Israëls...*

Zoo leefde hij naast en met de Haagsche School, die een tijdperk-lang ons wezen nationaal heeft gegeven in schilderkunst. Zijn invloed was in dien tijd buitengewoon ; zijn naam overal. Hij is de Jood geweest, die zijn stam in de schilderkunst de ruimst-toegemeten eer heeft gebracht ; hij is in zijn meest-geslaagde werk een schilder (en een die blijft) vol leven en vol adem en niet zonder ruige grootschheid of innigheid.

1923, Rijswijk.



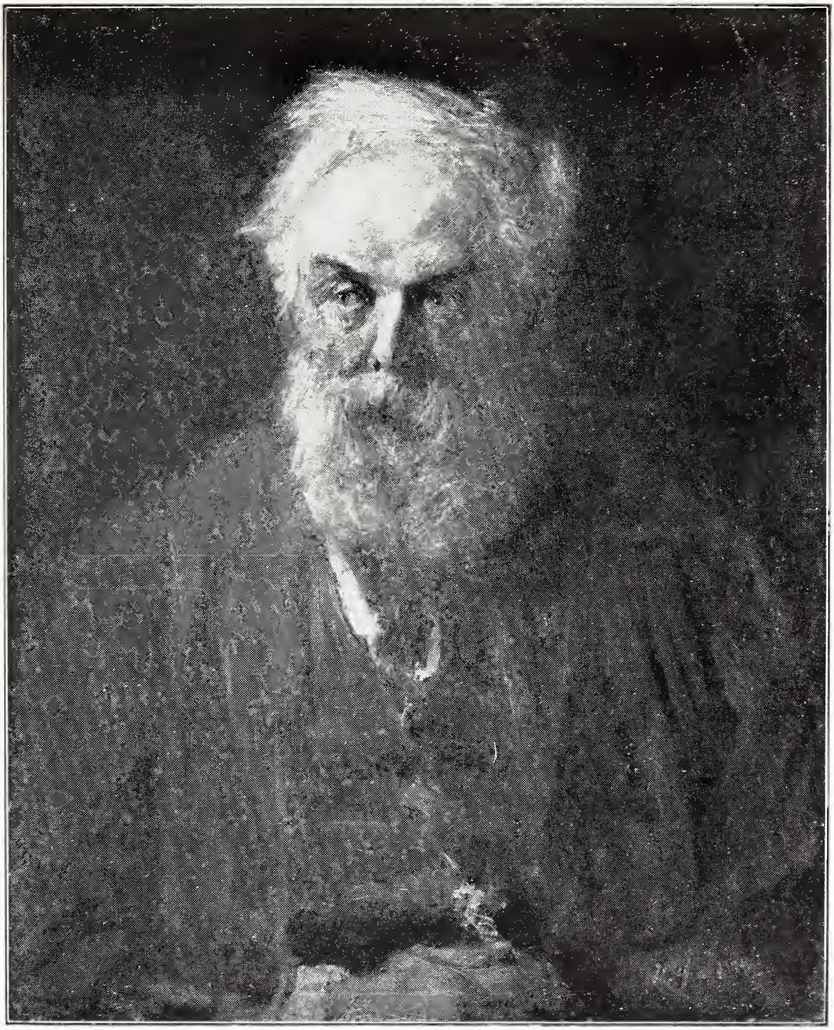
JOZEF ISRAËLS ZELFPORTRET RIJKSMUSEUM, AMSTERDAM



DE GANG LANGS HET KERKHOF STED. MUSEUM, AMSTERDAM



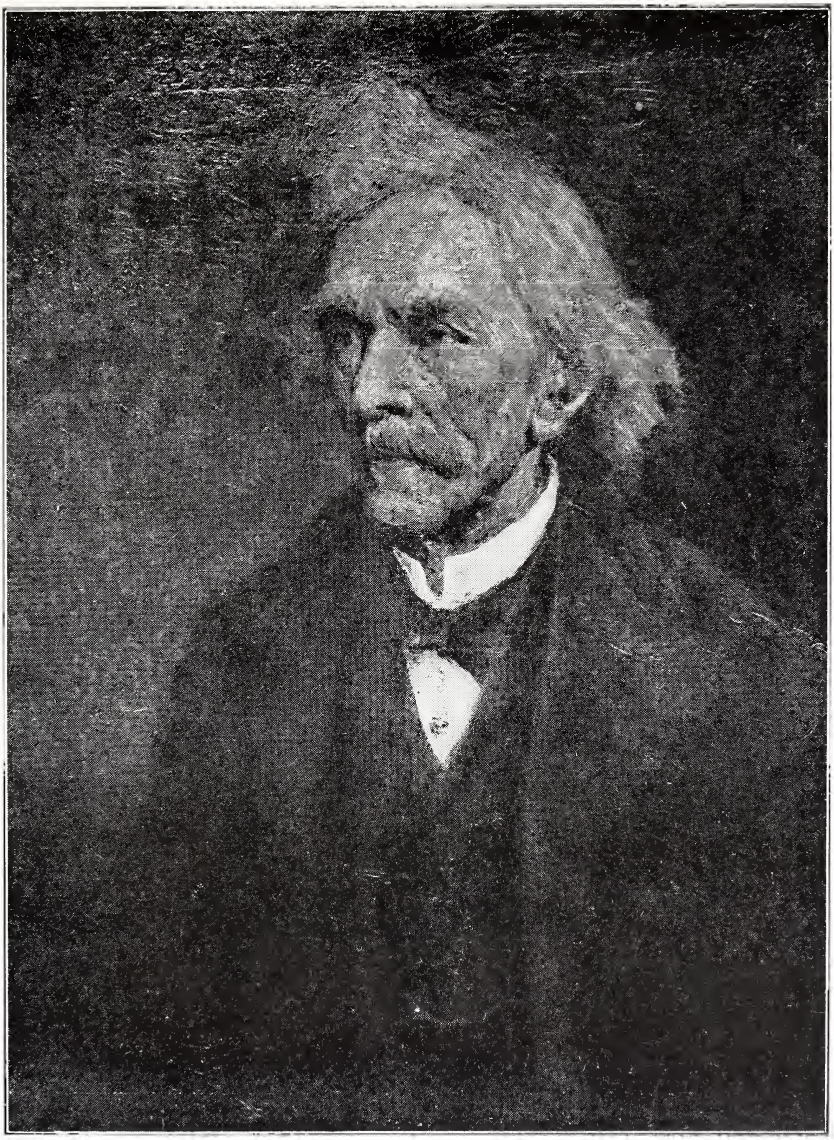
DE HARPSPEELSTER MEDSAG MUSEUM, 'S GRAVENHAGE



PORTRET W. ROELOFS SR. GEMEENTE MUSEUM, DEN HAAG



LARENSCH TAFEREEL RIJKSMUSEUM, AMSTERDAM



LOUIS JACQUES VELTMAN RIJKSMUSEUM, AMSTERDAM



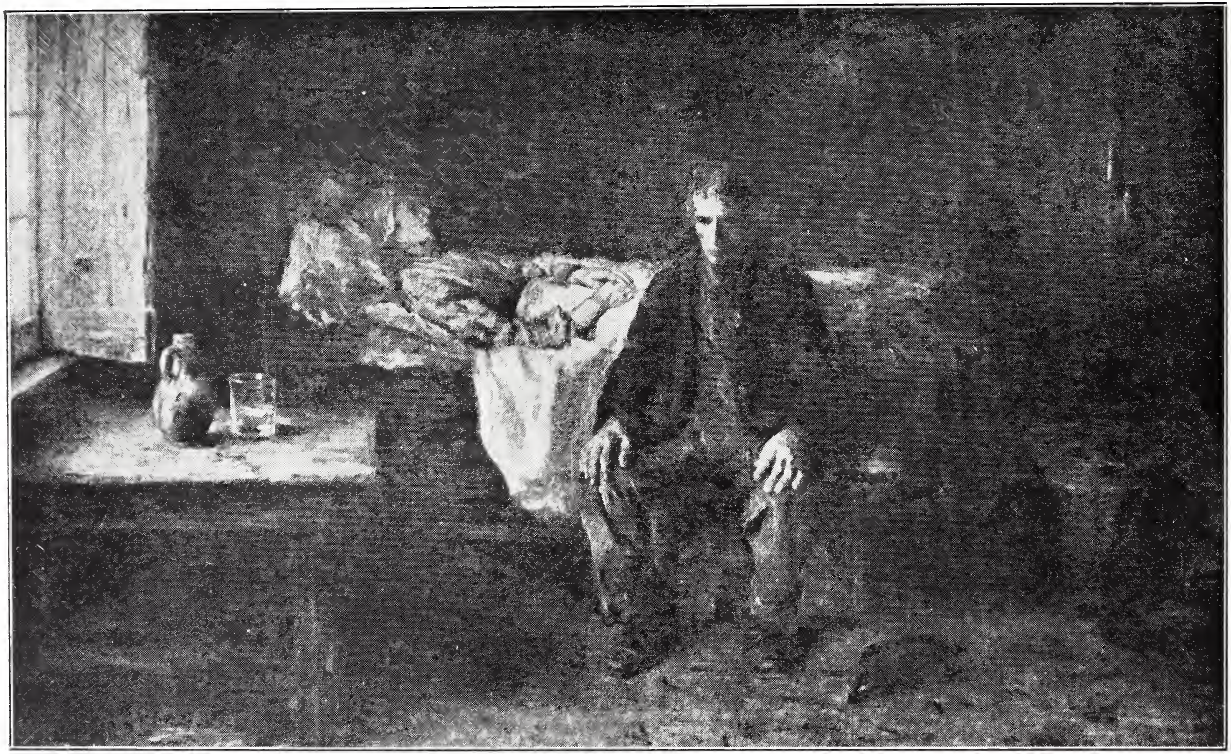
ALS MEN OUD WORDT RIJKSMUSEUM, AMSTERDAM



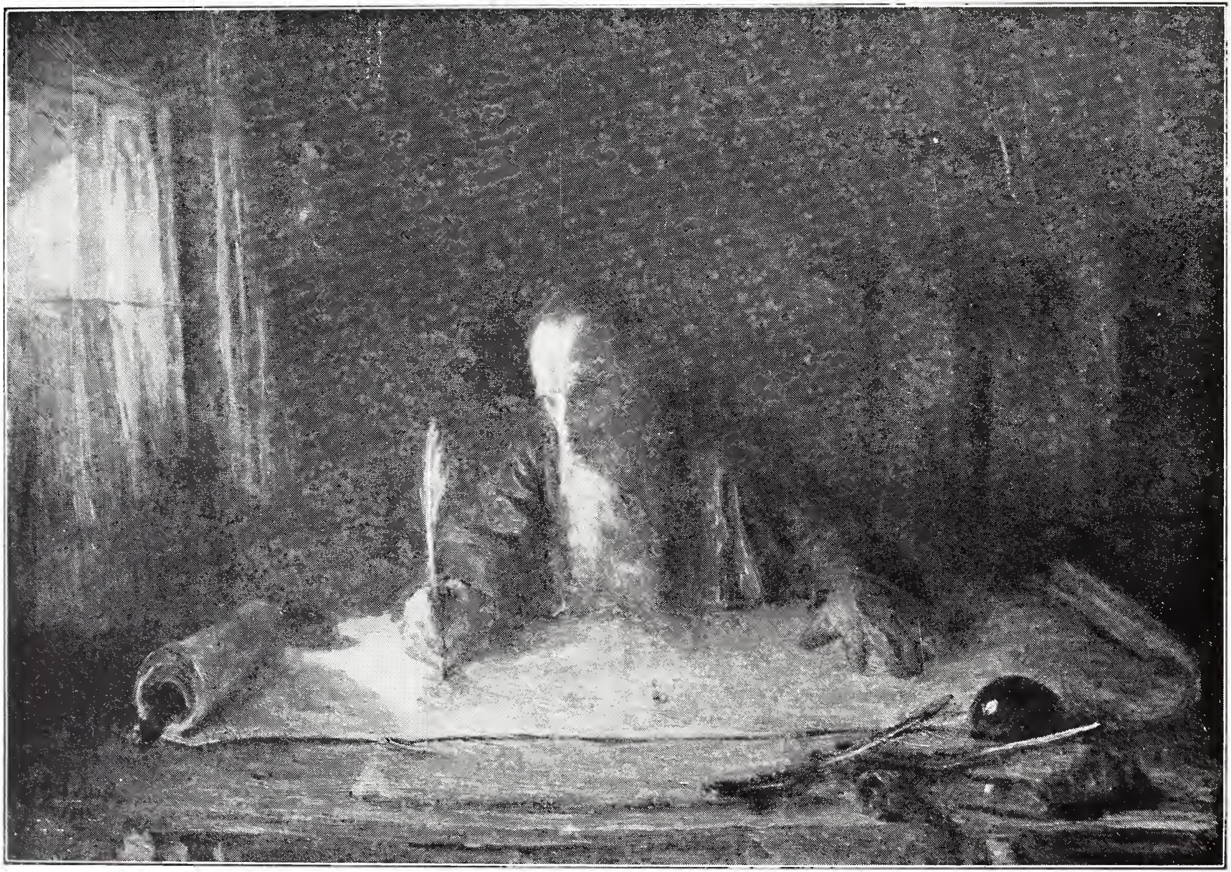
PEINZEND VROUWTJE — BOYMANS MUSEUM, ROTTERDAM



JOZEF ISRAËLS — ALLEEN OP DE WERELD — RIJKSMUSEUM, AMSTERDAM



JOZEF ISRAËLS — ALLEEN OP DE WERELD — MESDAG MUSEUM, 'S GRAVENHAGE



JOZEF ISRAËLS — DE WETSCHRIJVER — GEMEENTEMUSEUM, 'S GRAVENHAGE



JOZEF ISRAËLS — DAVID EN SAUL — STEDELIJK MUSEUM, AMSTERDAM



EEN ZOON VAN HET OUDE VOLK STED. MUSEUM, AMSTERDAM



JOZEF ISRAËLS — LANGS VELDEN EN WEGEN — RIJKSMUSEUM, AMSTERDAM



JOZEF ISRAËLS — EVA MET DE SLANG — RIJKSMUSEUM, AMSTERDAM



JOODSCHE BRUILOFT RIJKSMUSEUM, AMSTERDAM